

Kosten Waterkwaliteitsbeheer

Een inventarisatie van de kosten van het waterkwaliteitsbeheer in Nederland (t.b.v. SGBP3)

Opdrachtgever: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Rotterdam, 11 september 2020

Kosten Waterkwaliteitsbeheer

Een inventarisatie van de kosten van het waterkwaliteitsbeheer in Nederland (t.b.v. SGBP3)

Opdrachtgever: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Manfred Wienhoven
Dylan Bos
Michel Briene

Rotterdam, 11 september 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Aanpak	7
2	Actualisatie kosten	9
2.1	Actualisatie	9
2.2	Toelichting op kostenposten	12
2.2.1	Drinkwaterbedrijven	12
2.2.2	Gemeenten	12
2.2.3	Rijk, Provincies, Gemeenten, Waterschappen	12
2.2.4	Waterschappen	12
2.2.5	Provincie	15
2.2.6	Bedrijven	15
2.2.7	Landbouw	15
2.2.8	Rijk	17
2.2.9	KRW-programma 2022-2027	17
2.3	Kostenterugwinning	18
3	Tenslotte	21

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Kaderrichtlijn Water (KRW) verplicht de EU-lidstaten eens in de 6 jaar stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) vast te stellen. In het SGBP worden de ontwikkelingen in de waterkwaliteit geschetst, evenals de resterende opgaven en maatregelen die worden getroffen om de waterkwaliteitsdoelen te behalen. Het eerste SGBP is eind 2009 vastgesteld, het tweede SGBP eind 2015.

In de stroomgebiedbeheerplannen van 2009 (SGBP1) zijn waterlichamen begrensd, doelen aangegeven, zijn de toestand en de belastingen bepaald en is aangegeven welke maatregelen nodig zijn om de goede toestand te realiseren. Dit is geactualiseerd in het SGBP2. In het kader van het SGBP3 voor de periode 2022-2027 vindt opnieuw een actualisatie plaats.

Hoofdstuk 6 van het SGBP2 bevat een economische analyse. Dit hoofdstuk gaat in op de meest recente inzichten in de ontwikkeling van de drijvende krachten (economie, bevolking) voor de waterkwaliteit en de wijze van bekostiging en mate van kostenterugwinning van waterdiensten. Daarnaast schetst dit hoofdstuk een beeld van de kosten die in Nederland worden gemaakt met het oog op de instandhouding en verbetering van de waterkwaliteit. Voorliggende notitie levert input voor de actualisatie van de kostenparagraaf in dat hoofdstuk.

1.2 Aanpak

De basis voor deze notitie is de kostenparagraaf uit SGBP2. De bedragen zijn waar mogelijk geactualiseerd. Hierbij is de volgende aanpak gevolgd:

1. Voor het actualiseren van de kosten voor de huidige situatie hebben wij een *deskstudie* uitgevoerd, in combinatie met een enkele *interviews* met individuele waterschappen;
2. Voor een inschatting van de KRW-uitgaven voor de komende planperiode (2022-2027) is gebruik gemaakt van de *enquêteresultaten* van het PBL¹ en door RWS aangereikte informatie over de SGBP3-uitgaven.

Vanuit de deskstudie is het merendeel van de kostenposten geactualiseerd. Daar waar inschattingen zijn gebaseerd op informatie van heffingsopbrengsten, is aangenomen dat de doorbelaste kosten overeenkomen met gemaakte kosten. Daarnaast is op basis van raadpleging van enkele waterschappen een inschatting gemaakt van het waterkwaliteitsgerelateerde kostenaandeel (en het deel daarvan dat KRW-gerelateerd is) binnen de watersysteemheffing van waaruit voorts de kosten voor waterkering en waterkwantiteit worden betaald.

In de PBL-enquête is regionale waterbeheerders gevraagd naar een inschatting van de uitgaven aan het derde programma van maatregelen voor de KRW (= SGBP3). In afstemming met het PBL zijn parallel aan deze actualisatie 'witte vlekken' in de oorspronkelijk aangeleverde data aangevuld op basis van aanvullend contact met de betreffende waterbeheerders. Aan de hand van de uitkomsten van de PBL-enquête is een inschatting gemaakt van de totale uitgaven in het kader van het SGBP3 per stroomgebied.

¹ PBL heeft als onderdeel van de Nationale Analyse Water Kwaliteit middels een enquête onder medewerkers van de verschillende Nederlandse waterschappen en kosteninventarisatie uitgevoerd.

2 Actualisatie kosten

2.1 Actualisatie

De onderstaande tabel geeft een samenvattend overzicht van de kostenelementen die in deze actualisatie zijn meegenomen. Voor zover beschikbaar zijn hierin de meest actuele bedragen opgenomen. In de paragraaf na de tabel volgt een korte toelichting per kostencategorie.

Tabel 2.1 Samenvatting kosten water(kwaliteits)beheer (naar type activiteit en actor)

Activiteit	Aanbieder	Bekostiging	Kosten 2019	Toelichting
Productie en levering van water	Drinkwaterbedrijven	Drinkwatertarieven	€ 1,34 mld. (jaarlijks)	Bron: VEWIN (2019)
Inzamelen en afvoeren van hemel- en afvalwater	Gemeenten	Rioleringsheffing door gemeente	€ 1,64 mld. (jaarlijks)	Bron: CBS (2020)
Vaarwegbeheer	Rijk, Provincie, Gemeenten, Waterschappen		€ 1,30 mld. (jaarlijks)	Bron: Rijksbegroting (2020), CBS (2020), UvW (2020)
Zuiveren van afvalwater	Waterschappen	Zuiveringsheffing	€ 1,33 mld. (jaarlijks)	Bron: CBS (2020)
		<i>wv. Aanvullende kosten voor zuivering nutriënten (P < 1 mg/l)</i>	n.b.	Deze kosten zijn verdisconteerd in zuiveringsheffing. Specifieke kosten niet bekend. Waves-database geeft inzicht in aantal waterschappen en installaties met voor- en nazuivering.
		Aanvullende kosten voor zuivering metalen	€ 1- 2 mln.	Er wordt niet doelgericht gezuiverd op metalen; is bijvangst (bron KWR, W+B). KWR heeft onderzoeksgeld voor pilots van ca. € 1- 2 mln. per jaar.
		Proefprojecten voor extra zuivering chemische stoffen, medicijnresten e.d.	€ 60 mln.	Bron: IenW begroting, STOWA hotspotanalyse.
Watersysteembeheer	Waterschappen	Watersysteemheffing	€ 1,57 mld. (jaarlijks)	Bron: CBS (2020)
		<i>wv. waterkwaliteit</i>	<i>KRW: 8%</i> <i>Overig waterkwaliteit generiek: 20%</i>	Bron: raadpleging waterschappen
Watersysteembeheer	Waterschappen	Verontreinigingsheffing voor lozingen op regionaal water	€ 9 mln. (jaarlijks)	Bron: CBS (2020)

Activiteit	Aanbieder	Bekostiging	Kosten 2019	Toelichting
Grondwaterbeheer	Provincie	Grondwaterheffing	€ 12,5 mln. (jaarlijks)	Bron: CBS (2020)
		<i>wv. Waterkwaliteit</i>	€ 65 mln. (jaarlijks)	
Emissiebeheer	Bedrijven	Eigen zuiveringen	€ 400 mln. (jaarlijks)	Bron: inschatting Ecorys op basis van CBS (2020), capaciteit zuiveringscapaciteit bedrijven
Duurzame landbouw	Landbouw	Zuiveringen gewasbeschermingsmiddelen	€ 40 mln. (jaarlijks)	Bron: inschatting Ecorys op basis van aantal bedrijven en eenheidskosten
		Bijdrage vanuit GLB om te voldoen aan goede landbouwpraktijk	€ 200 mln.(jaarlijks)	Bron: RVO (2019); bedrag is exclusief eigen bijdrage. Aandeel waterkwaliteit niet bekend
		POP-3 KRW en Nitraatrichtlijn (2016-2020)	€ 200 mln.	Bron: Regiebureau POP (2020), Rapportage Water in POP3 (versie 20 juli)
		Bijdrage uit Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (2020-2027)	€ 39 mln.	Bron: lenW begroting 2020; bedrag is exclusief eigen bijdrage en bijdrage waterschappen en provincie
		Beschikbare middelen uit Klimaatakkoord	€ 27,6 mln.	Bron: Klimaatakkoord (2019); bedrag is exclusief eigen bijdrage. Aandeel waterkwaliteit niet bekend
Beheer hoofdwatersysteem	Rijkswaterstaat	Rijksbegroting	€ 1,4 mld. (jaarlijks)	Bron: Rijksbegroting (2020), Ontwerpbegroting Deltafonds (2019)
		Regiodeals 2020-2023	€ 15 mln.	Bron: Begroting lenW (2020); bedrag is exclusief eigen bijdrage en bijdrage regio. Aandeel waterkwaliteit niet bekend
KRW-programma 2022-2027	Waterschappen	Watersysteemheffing, zuiveringsheffing	€ 910 mln.	Bron: PBL enquête Nationale Analyse KRW; toetsing bij waterschappen
	Rijk	Rijksbegroting	€ 340 mln.	Bron: raadpleging RWS

2.2 Toelichting op kostenposten

2.2.1 Drinkwaterbedrijven

Productie en levering van water

Door de Vewin worden periodiek kernegevens gepubliceerd voor de Nederlandse drinkwaterbedrijven. Voor 2019 bedraagt de totale omzet van alle drinkwaterbedrijven 1.344 miljoen euro. Dit bedrag is gebaseerd op het aantal administratieve aansluitingen per 31-12-2018. De opbrengst is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: Vewin (2019), Kernegevens drinkwater 2019, Den Haag

2.2.2 Gemeenten

Inzamelen en afvoeren van hemel- en afvalwater

De verantwoordelijkheid voor de inzameling en afvoer van hemel- en afvalwater is belegd bij gemeenten. De hiervoor gemaakte kosten worden via de rioolheffing verhaald op burgers en bedrijven. Doel van de rioolheffing is om geld vrij te maken voor onder meer: de afvoer van afvalwater, de afvoer van regenwater (ook wel hemelwater genoemd) en het beheer van het grondwaterpeil in stedelijk gebied. De totale opbrengsten van de rioolheffing bedragen over het jaar 2019 1.643 miljoen euro. Een deel van dit bedrag wordt aangewend voor gescheiden rioolstelsel en afkoppeling van regenwater op gemengd riool. De opbrengst is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: CBS (2020), Overheidsfinanciën

2.2.3 Rijk, Provincies, Gemeenten, Waterschappen

Vaarwegbeheer

De totale kosten voor het vaarwegbeheer in 2019 bedragen ca. 1,3 miljard euro. Het gaat hier om het totaal van zowel het regionaal vaarwegbeheer als het vaarwegbeheer in het hoofdwatersysteem. Van de totale kosten komt 953 miljoen euro voor rekening van het Rijk. De kosten die worden gemaakt door provincies, gemeenten en waterschappen bedragen respectievelijk 149, 187 en ca. 9 miljoen euro.

Bron: Rijksbegroting (2020), artikel 15 Hoofdvaarwegennet; CBS (2020), Overheidsfinanciën provincies en gemeenten, UvW (2020), netto uitgaven vaarwegbeheer waterschappen.

2.2.4 Waterschappen

Zuiveren van afvalwater: zuiveringsheffing

De kosten die waterschappen maken voor het transport en de zuivering van afvalwater worden verhaald via een zuiveringsheffing op indirecte lozingen (lozingen op de riolering). De zuiveringsheffing is gebaseerd op het principe 'de vervuiler betaalt'. Uitgaande van gegevens van het CBS bedragen de begrote opbrengsten van de zuiveringsheffing door waterschappen voor 2019 in totaal 1.327 miljoen euro. De opbrengst is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: CBS (2020), Overheidsfinanciën

Zuiveren van afvalwater: aanvullende kosten voor zuivering nutriënten (P < 1 mg/l)

Bijna alle waterschappen zitten boven de 80% zuiveringsrendement, waar enkele waterschappen zelfs boven de 90% zuiveringsrendement behalen.² Bovenop de basisinspanning zijn er waterschappen die aanvullend zuiveren op nutriënten. Aan de hand van de Waves-database³ kunnen wij concluderen dat bij 21 installaties verdeeld over 11 waterschappen volledige aanvullende nazuivering van het effluent op N en P plaatsvindt. De onderstaande tabel geeft een

² Het zuiveringsrendement wordt gemeten in effluentwater. De wettelijke eis voor stikstof- en fosfaatverwijdering in Nederland is 75%.

³ Waves bevat open data over het werk van de Nederlandse waterschappen: zie <https://waves.databank.nl/>

overzicht van de waterschappen en betreffende installaties. Aangenomen wordt dat deze kosten onder de zuiveringsheffing zijn ondergebracht.

Tabel 2.2 Overzicht RWZI's en waterschappen met aanvullende nazuivering (t.o.v. basisinspanning)

	P-gehalte effluent nabehandeling [mgP/l]	N-gehalte effluent nabehandeling [mgP/l]
Aa en Maas: Land van Cuijk	0,38	4,63
Amstel, Gooi en Vecht: Horstermeer	0,18	2,39
Brabantse Delta: Kaatsheuvel	0,12	3,79
De Dommel: Soerendonk	0,22	3,38
De Stichtse Rijnlanden: De Bilt	0,39	5,59
De Stichtse Rijnlanden: Zeist	0,35	9,18
Fryslân: Franeker	1,4	11,7
Hollands Noorderkwartier: Eversteekoog	0,3	4,2
Rijn en IJssel: Haarlo	0,29	4,89
Rijnland: Alphen Noord	0,2	2,39
Rijnland: Leiden Noord	0,39	4,03
Schieland en de Krimpenerwaard: Berkenwoude	0,92	3,46
Vallei en Veluwe: Amersfoort	0,63	9,53
Vallei en Veluwe: Bennekom	0,28	5,58
Vallei en Veluwe: Ede	0,47	7,46
Vallei en Veluwe: Epe	0,14	4,37
Vallei en Veluwe: Harderwijk	0,57	9,02
Vallei en Veluwe: Nijkerk	0,37	6,82
Vallei en Veluwe: Soest	0,5	6,79
Vallei en Veluwe: Veenendaal	0,28	3,69
Vallei en Veluwe: Woudenberg	0,29	5

Bron: Onderdeel zuiveringsbeheer uit Waves-database, Unie van Waterschappen (2020)

Aanvullende zuivering op metalen

Op het moment zijn er geen zuiveringsinstallaties die als standaard protocol doelgericht op metalen zuiveren. Metalen behoren immers niet tot de doelstoffen bij RWZI's. Wel worden er onderzoeken uitgevoerd naar het zuiveren op metalen, en dan met name het zuiveren op kostbare metalen, waaronder koper, zink, goud en palladium (o.a. binnen TKI-Watertechnologie⁴). Om een indicatie te geven van de kosten die met deze onderzoeken zijn verbonden; KWR-water (= onderzoeksinstituut welke doorgaans betrokken is bij dit soort onderzoeken) is circa EUR 1 a 2 miljoen per jaar kwijt aan dit soort onderzoeken.

Bron: KWR-Water

Proefprojecten voor opkomende stoffen

Er zijn op dit moment nog geen toepassingen op volledige praktijkschaal die actief/doelgericht worden beheerd op de verwijdering van opkomende stoffen (medicijnresten etc.). Wel heeft de helft (11) van de waterschappen deelgenomen aan proefprojecten omtrent extra zuivering op opkomende stoffen (medicijnresten, etc.). Voor dit soort onderzoeken is vanuit het Rijk circa € 60 miljoen beschikbaar gesteld voor de waterschappen. De waterschappen zullen hierbij ook een bepaald aandeel van de kosten zelf betalen. Deze bijdragen zijn niet bekend en zullen verschillen

⁴ Om innovatie te stimuleren zijn er door de Nederlandse overheid binnen negen topsectoren Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) opgezet. TKI Watertechnologie vormt een van de drie TKI's binnen de Topsector Water & Maritiem. Een van de thema's waar TKI Watertechnologie zich op richt is (afval)waterhergebruik en resource recovery.

per deelproject. Het genoemde bedrag is daarom een ondergrens van de actuele uitgaven rondom opkomende stoffen. Deze bijdragen zijn niet bekend en zullen verschillen per proefproject.

Bron: Watervisie, Unie van Waterschappen & begroting 2020 van het ministerie van I&W

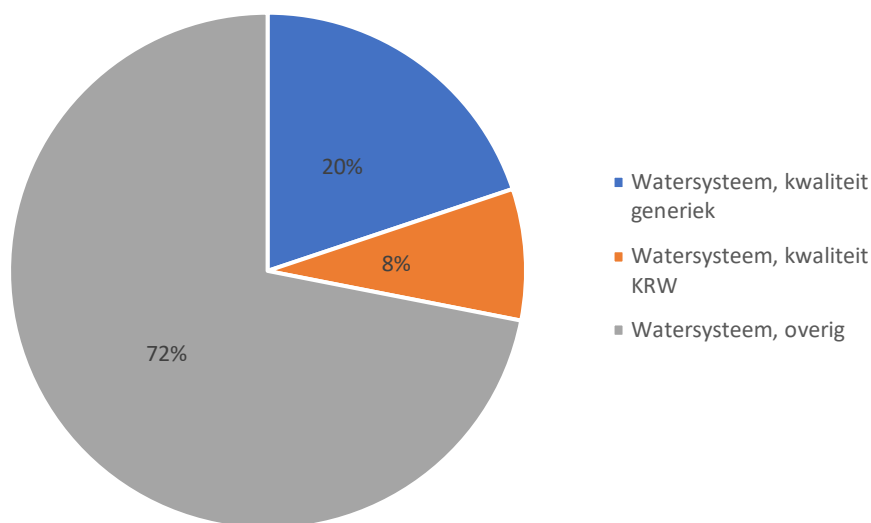
Watersysteemheffing

De door waterschappen geheven watersysteemheffing dekt de kosten die waterschappen maken voor waterkwantiteit, waterkeringen en waterkwaliteitsbeheer. De watersysteemheffing is kostendekkend. De totale opbrengst van de watersysteemheffing voor alle waterschappen samen was in 2019 circa € 1,57 miljard. Onderdeel van de watersysteemheffing zijn de kosten voor de instandhouding en het beheer en verbetering van de waterkwaliteit in het watersysteem, waaronder de KRW-waterlichamen. De opbrengst is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: CBS (2020), Overheidsfinanciën

In onderstaande figuur is de het aandeel waterkwaliteitsgerelateerde kosten binnen de watersysteemheffing weergegeven.⁵ Hierbij is onderscheid gemaakt naar generieke kosten voor de waterkwaliteit en specifiek KRW-gerelateerde kosten. Bij de kosten die worden toegerekend aan de KRW betreft het vooral inrichtingsprojecten en bijvoorbeeld maatregelen gericht op emissiereductie bij 'derden'. Belangrijke nuancering bij de figuur is dat er significante verschillen bestaan tussen de waterschappen wat betreft de specifieke watersysteemopgaven. Om die reden kan het aandeel binnen de watersysteemheffing dat gekoppeld is aan de waterkwaliteit fors uiteen lopen. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat in de begrotingssystematiek geen nader onderscheid wordt gemaakt naar waterkwaliteits- en andere kosten. Met de betreffende waterschappen is een inschatting gemaakt. Deze is tot op zekere hoogte subjectief.

Figuur 2.1 Typering kosten watersysteembeheer regionale waterbeheerders 2016-2021⁶

Verontreinigingsheffing voor lozingen op regionaal water

⁵ Op basis van expertoordeel is een inschatting gemaakt van het aandeel binnen de watersysteemheffing dat verband houdt met de instandhouding of verbetering van de waterkwaliteit. De analyse is uitgevoerd met of voor drie waterschappen. Deze waterschappen waren bereid om deel te nemen aan de analyse naar aanleiding van een uitvraag via de RAO-voorzitters. De inschatting is gebaseerd op de meerjarenramingen van de waterschappen, waarin binnen de watersysteemheffing doorgaans een onderscheid wordt gemaakt naar de thema's waterveiligheid, wateroverlast, voldoende water/ watertekort en gezond water (of iets wat met een andere benaming ongeveer hierop neerkomt).

⁶ Nota Bene: Deze toedeling van de kosten binnen de watersysteemheffing naar Waterkwaliteit en KRW is gebaseerd op een beperkt aantal waarnemingen. Ecorys (2015), waarin een steekproef onder 6 andere waterschappen is genomen, komt ter vergelijking op aandelen van 12% en 9% voor generiek waterkwaliteit en KRW.

De verontreinigingsheffing wordt opgelegd aan huishoudens, bedrijven of instellingen die afvalwater lozen op het oppervlaktewater. De opbrengst van deze heffing komt ten goede aan het watersysteembeheer. Middels deze heffing betalen bedrijven die afvalwater rechtstreeks op het oppervlaktewater lozen mee aan het schoonhouden van het oppervlaktewater. Daarbij ontbreekt overigens een directe relatie tussen de hoogte van het tarief en de kosten die nodig zijn om de gevolgen van de directe lozingen te mitigeren (bijv. in de vorm van aanvullende maatregelen om eutrofiering te reduceren of aanvullende drinkwaterzuivering). Uitgaande van gegevens van het CBS bedraagt de (begrote) totale opbrengst uit de verontreinigingsheffing over 2019 circa 9 miljoen euro. De opbrengst is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: CBS (2020), Overheidsfinanciën

2.2.5 Provincie

Grondwaterheffing provincie

Grondwaterbelasting wordt opgelegd aan degenen die grote hoeveelheden grondwater onttrekken. Naast de industrie betreft het bijvoorbeeld voornamelijk waterleidingbedrijven. Grondslag voor de heffing is de hoeveelheid grondwater die wordt onttrokken. Vanuit de grondwaterbelasting worden de provinciale grondwatertaken bekostigd. Het betreft onder andere de volgende kostenposten:

- tegengaan van nadelige gevolgen van grondwateronttrekking en infiltraties;
- noodzakelijke onderzoeken;
- bijhouden van een register voor wateronttrekking en infiltraties;
- vergoedingen bij schade als gevolg van grondwateronttrekking en infiltraties.

Jaarlijks brengt deze heffing in totaal circa € 12,5 miljoen op (voor alle provincies samen). De opbrengst van de belasting is per definitie niet meer dan 100% kostendekkend.

Bron: CBS (2020), Overheidsfinanciën

2.2.6 Bedrijven

Eigen zuiveringen bedrijven

Naast dat afvalwater van bedrijven centraal wordt gezuiverd in een RWZI is er een aantal (vooral) grotere industriële bedrijven met veel afvalwater dat zuivert in een eigen (particuliere) zuivering. De kosten hiervan worden gedragen door de bedrijven zelf (selfservice, of eigen dienstverlening). Op basis van de opgestelde zuiveringscapaciteit gaat het op jaarbasis om een bedrag van ca. 400 miljoen euro.⁷ Het gezuiverde afvalwater wordt na deze zuivering als schoon water op het oppervlaktewater geloosd of afgevoerd naar een RZWI. De hieraan verbonden kosten (resp. schoonhouden oppervlaktewater, zuiveringskosten RWZI) maken onderdeel uit van de eerder benoemde verontreinigingsheffing (directe lozingen) of zuiveringsheffing (indirecte lozingen). In een veranderend klimaat waarbij water schaarser wordt, zal afvalwater van bedrijven in de toekomst ook vaker worden hergebruikt of gezocht worden naar een overige duurzame inzet binnen de regio.

2.2.7 Landbouw

Zuiveringen gewasbeschermingsmiddelen

Per 1 januari 2018 geldt een verplichte zuivering van restwaterstromen (drainwater, drainagewater en filterspoelwater) voor de glastuinbouw. Hierbij moeten zuiveringsinstallaties de gewasbeschermingsmiddelen met minimaal 95% verwijderen uit het te lozen water. In geval van samenwerking tussen bedrijven in een collectieve zuivering is uitstel tot uiterlijk eind 2020 mogelijk. De kosten voor zuivering komen ten laste van de bedrijven. De totale jaarkosten voor de sector

⁷ Op basis van een opgestelde zuiveringscapaciteit van 13,6 miljoen i.e. (CBS, 2016), een veronderstelde belastinggraad van 85% en kosten per i.e. van ca. 36 EUR (UvW, Bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer 2018)

worden ingeschat op ca. 40 miljoen euro.⁸ Afhankelijk van onder andere het aantal bedrijven dat zich aansluit bij een collectieve zuivering, als nullozer⁹ kan worden aangemerkt en daarmee buiten de zuiveringsplicht valt, en type en capaciteit van de installaties, zullen de werkelijke kosten lager of hoger uitvallen.

Bijdrage uit Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Het doel van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is om een bijdrage te leveren aan de wateropgaven in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw. Het wil de agrarische ondernemers faciliteren en de samenwerking met de waterschappen bevorderen door onder andere gebiedsprocessen te starten en het delen van kennis en praktijkervaring tussen agrariërs. Ter ondersteuning van het DAW is in 2020 circa € 39 miljoen gereserveerd door het Rijk voor de periode tot 2027. Daarnaast wordt het DAW gefinancierd vanuit Europese programma's (o.a. POP) en individuele bijdragen van provincie, waterschappen, en eigen bijdragen van de sector.

Bron: Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de I&W begroting 2020

Bijdrage vanuit GLB

Als onderdeel van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) ontvangen landbouwers als onderdeel van pijler 1¹⁰ rechtstreekse steun via een hectarevergoeding. Bovenop de hectarevergoeding wordt een vergroeningspremie uitgekeerd als men aan aanvullende voorwaarden voldoet. De vergroeningspremie is bedoeld als compensatie voor extra inspanningen die de landbouwer levert voor het toepassen van klimaat en milieuvriendelijke praktijken. In het aanvraagjaar 2019 bedraagt de basisbetaling circa 260 euro per hectare en de maximale vergroeningsbetaling circa 115 euro per hectare. Uitgaande van laatst genoemd bedrag en het aantal hectares gaat het voor de vergroeningspremie voor Nederland als geheel op jaarbasis om maximaal circa 200 miljoen euro. Het aandeel van dit bedrag dat ten goede komt aan waterkwaliteit is onzeker/ onbekend.

Bron: RVO (2019), Europese landbouwbeleid: Toelichting op de betalingen in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid in het boekjaar 2018, Den Haag.

Naast de vergroeningsbetaling worden vanuit het GLB betalingen gedaan ter stimulering van plattelandsontwikkeling, het POP-3, met een looptijd t/m 2020. Voor de jaren 2016-2020 is vanuit dit programma € 100 miljoen specifiek beschikbaar gesteld voor het behalen van de internationale waterdoelen in het kader van de KRW en de Nitraatrichtlijn. De EU-middelen zijn inmiddels volledig verplicht of betaald en ook de inzet van de nationale middelen t.b.v. vermindering uit- en afspoeling nutriënten (benodigde contrafinanciering van € 100 miljoen) verloopt voorspoedig. In totaal zijn 678 waterprojecten gekoppeld aan dit programma, waarvan bijna 85% een bijdrage levert aan de waterkwaliteit (waaronder vermindering van emissie nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen).

Bron: Regie bureau POP (2020), Rapportage Water in POP3, April 2020 (versie juli 2020).

Beschikbare middelen uit het Klimaatakkoord

Vanuit het klimaatakkoord stelt het kabinet in totaal € 276 miljoen beschikbaar voor de aanpak van de veenweides. Door middel van ca. 10.000 ha omzetting landbouwgrond naar agrarische natuur (inclusief veenmosaangroei), transitie naar natte teelten, verhogen van het zomerwaterpeil ten gunste van weidevogels en technieken voor onderwaterdrainage moet de veenoxidatie worden tegengegaan. Door het beperken van veenoxidatie kan niet alleen CO₂ uitstoot maar ook een verdere achteruitgang van de waterkwaliteit worden tegengegaan. Het beschikbare budget van € 276 miljoen is voor de periode 2020-2030. Jaarlijks komt dit neer op een budget van circa € 27,6

⁸ Op basis van 4.415 bedrijven en kosten (vast en variable) van ca. 8.500 euro per bedrijf (LEI, Betaalbaarheid zuivering lozingswater glastuinbouw 2015)

⁹ Zogenaamde nullozers zijn glastuinbouwbedrijven die helemaal geen afvalwater meer lozen (en dus 100% recirculeren).

¹⁰ Het GLB bestaat uit 2 pijlers. Onder pijler 1 vallen de Inkomensondersteuning en het Markt- en prijsbeleid. (Onder pijler 2 valt het Plattelandsontwikkelingsprogramma.)

miljoen. Deze middelen dragen indirect bij aan het voorkomen van de achteruitgang van de waterkwaliteit.

Bron: Klimaatakkoord (juni 2019)

2.2.8 Rijk

Beheer hoofdwatersysteem

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten brengen samen jaarlijks de rapportage 'De staat van ons water' uit. Met 'De Staat van Ons Water' rapporteert de minister van Infrastructuur en Waterstaat elk jaar in mei aan de Tweede Kamer over de ontwikkelingen in het waterbeleid in het afgelopen kalenderjaar.

In deze rapportage zijn onder andere de jaarlijkse kosten voor het Rijk voor beheer van het hoofdwatersysteem te vinden. De afgelopen jaren bedroeg dit rond de € 1,3 mld tot € 1,4 mld per jaar. De Rijksfinanciën die beschikbaar worden gesteld, worden gealloceerd uit het budget voor het Deltafonds en uit Hoofdstuk XII van de Rijksbegroting (integraal waterbeleid).

In de periode 2019-2032 is in het Deltafonds circa € 17,5 miljard beschikbaar.¹² Daarmee is het jaarlijkse beschikbare budget gemiddeld ca. € 1,3 miljard per jaar. Vanuit de Rijksbegroting is voor de periode 2020-2024 jaarlijks gemiddeld ca. € 45 miljoen per jaar beschikbaar. Van deze bedragen is totaal ca. € 65 miljoen per jaar gealloceerd voor waterkwaliteit.¹³

Bron: Rijksbegroting (2020), Ontwerpbeegroting Deltafonds (2019)

Regiodeals

In de Regio Deals werken Rijk en regio samen aan een betere woon- en leefomgeving voor bewoners en ondernemers in de regio. Het Rijk investeert, de regio's verdubbelen dat bedrag. In sommige regio's dragen ook andere partijen bij aan de investeringen. Bijvoorbeeld het bedrijfsleven en kennisinstellingen. Voor de 3^e en laatste tranche 2020-2023 stelt het Rijk € 180 miljoen voor deze projecten beschikbaar. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij Ministerie van LNV. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken, waaronder opgaven op het gebied van bodemdaling, natuurinclusieve landbouw, natuur en waterkwaliteit. In de regiodeals 2020-2023 zijn drie waterkwaliteit-gerelateerde projecten opgenomen¹⁴. In totaal stelt het Rijk voor deze drie projecten € 45 miljoen beschikbaar (gemiddeld voor de periode € 15 miljoen per jaar). De verwachting is dat een gedeelte van de investeringen ten bate komt van de waterkwaliteit.

Bron: [RVO.nl](https://www.rvo.nl)

2.2.9 KRW-programma 2022-2027

Regionale waterbeheerders

In het kader van de Nationale Analyse Kader Richtlijn Water (KRW) zijn door PBL aan de hand van een enquête onder waterschappen de te verwachten uitgaven geïnventariseerd voor de KRW-periode 2022-2027. Hierin meegenomen zijn zowel de uitgaven voor monitoring als de uitgaven voor het voorkomen van verdere achteruitgang, en voor de verbetering van de toestand van grond- en oppervlaktewater. De totale uitgaven voor alle waterschappen voor de periode 2022-2027 worden geraamd op ca. € 910 miljoen. In verband met de vertrouwelijkheid van de beschikbaar

¹² Dit bedrag is inclusief een bedrag van in totaal € 248 mln. aan financiële reserveringen voor maatregelen voor de tweede tranche van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW).

¹³ Resp. € 60 mln via art. 7 Waterkwaliteit Deltafonds en ca. € 10 mln. via art. 11.04 Waterkwaliteit Rijksbegroting.

¹⁴ 1. Zuidoost-Friesland: samen vitaal en veerkrachtig (€ 15 miljoen totaal)

2. Een sociaal-sterke, innovatieve en klimaatbestendige groeiregio Zwolle (€ 22,5 miljoen totaal)

3. FruitDelta Rivierenland (€ 7,5 miljoen totaal)

gestelde gegevens per waterschap, worden de uitgaven uitsluitend op geaggregeerd niveau gepresenteerd per stroomgebied in samenhang met de uitgaven van het Rijk (zie hierna).

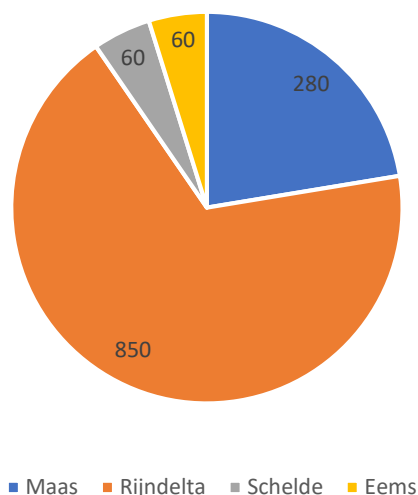
Rijk

De uitgaven van het Rijk aan de 3^e tranche KRW-maatregelen in het hoofdwatersysteem worden geraamd op € 340 miljoen.¹⁵

Uitgaven 2022-2027 per stroomgebied

De onderstaande figuur geeft inzicht in de totale uitgaven van waterschappen en Rijk aan gebiedsmaatregelen voor de KRW voor de periode 2022-2027 per stroomgebied. Gepresenteerd is het totaal van de uitgaven, inclusief subsidies die door de waterschappen worden verstrekt aan anderen, bijvoorbeeld subsidies aan agrariërs om KRW-maatregelen uit te voeren, en de uitgaven zoals geraamd door RWS. Zoals te zien zijn de uitgaven voor Rijndelta het grootst, hetgeen gelet op de omvang van dit stroomgebied t.o.v. andere stroomgebieden ook te verwachten is.

Figuur 2.2 Uitgaven regionale waterbeheerders (waterschappen, RWS) 3e tranche KRW-maatregelen per stroomgebied (in mln. euro)

Bron: PBL enquête Nationale Analyse KRW, RWS

2.3 Kostenterugwinning

Naast een analyse van de huidige kosten van het waterkwaliteitsbeheer en de verwachte KRW-uitgaven voor de periode 2022-2027, is ook een analyse uitgevoerd van de kostenterugwinning van waterdiensten. De mate van kostenterugwinning wordt weergegeven als een percentage en wordt bepaald door de opbrengsten van de betreffende waterdienst te delen door de totale kosten en de uitkomst met 100% te vermenigvuldigen.

De afbakening van waterdiensten en de methode van berekening van kostenterugwinning is identiek aan die zijn gebruikt bij het stroomgebiedbeheerplan 2016-2021. Binnen Nederland worden worden de volgende vijf waterdiensten onderscheiden:

- Productie en levering van water;
- Inzamelen en afvoeren van hemel- en afvalwater;
- Zuiveren van afvalwater;

¹⁵ Bron: Harm Oterdoom, d.d. 10 juni 2020.

- Grondwaterbeheer;
- Regionaal watersysteembeheer.

Het algemene beeld is dat in Nederland kostenterugwinning voor de waterdiensten volledig dan wel bijna volledig sluitend is. Het waterkwaliteitsbeheer wordt vrijwel volledig bekostigd vanuit de (kost)prijs van drinkwater en de heffingen van gemeenten, waterschappen en provincies. Diegenen die gebruik maken van de waterdiensten dragen de kosten en de verschillende gebruikers leveren zo een proportionele en adequate bijdrage aan de kosten.

In het SGBP2 is de kostenterugwinning in 2013 bepaald op 96 - 104%.¹⁷ Voor alle (door overheden en drinkwaterbedrijven geleverde) waterdiensten geldt dat het mechanisme van kostenterugwinning verankerd is in de wet. Aanbieders van waterdiensten zijn op deze manier gemandateerd om kosten(verhogingen) door te berekeningen aan gebruikers. Door verrekeningen van kosten en opbrengsten (via reserves) om te grote schommelingen in tarieven te voorkomen, kan het percentage in een specifiek jaar afwijken van 100%. Omdat alle kosten moeten worden gedekt uit de heffing en er geen winst mag worden gemaakt, is over een langere periode bezien het percentage echter per definitie altijd 100%. Er kan dan ook vanuit worden gegaan dat de mate van kostenterugwinning anno 2019 op een vergelijkbaar niveau ligt als in 2013, namelijk rond de 100%.

¹⁷ Kostenterugwinning van waterdiensten 2013, Sterk (2012).

3 Tenslotte

In deze notitie wordt een overzicht gegeven van de financiële inspanningen van partijen die verband houden met de instandhouding en verbetering van de waterkwaliteit in Nederland. Een deel hiervan is goed in beeld en via raadpleging van de betreffende bronnen op een rij gezet. Voor een deel zijn de kosten op basis van secundaire data en/ of raadpleging (interviews/ enquête) ingeschat. Tenslotte is het voor een deel van de kosten niet mogelijk om hiervoor een inschatting te doen. In dat geval is volstaan met een kwalitatieve duiding.

Bij het interpreteren van de gepresenteerde kostenbedragen is het van belang om zich rekenschap te geven van bovenstaande beperkingen en de resultaten te plaatsen in de context van het doel van de analyse: het geven van een indicatief beeld op nationaal niveau van de uitgaven aan waterkwaliteit in algemene zin en de uitvoering van de KRW in het bijzonder.

Over Ecorys

Ecorys is een toonaangevend internationaal onderzoeks- en adviesbureau dat zich richt op de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen. Door middel van uitmuntend, op onderzoek gebaseerd advies, helpen wij publieke en private klanten bij het maken en uitvoeren van gefundeerde beslissingen die leiden tot een betere samenleving. Wij helpen opdrachtgevers met grondige analyses, inspirerende ideeën en praktische oplossingen voor complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken.

Onze bedrijfsgeschiedenis begon in 1929, toen een aantal Nederlandse zakenlieden van wat nu beter bekend is als de Erasmus Universiteit, het Nederlands Economisch Instituut (NEI) oprichtten. Het doel van dit gerenommeerde instituut was om een brug te slaan tussen het bedrijfsleven en de wereld van economisch onderzoek. Het NEI is in 2000 uitgegroeid tot Ecorys.

Door de jaren heen heeft Ecorys zich verspreid over de wereld met kantoren in Europa, Afrika, het Midden-Oosten en Azië. Wij werven personeel met verschillende culturele achtergronden en expertises, omdat wij ervan overtuigd zijn dat mensen met uiteenlopende eigenschappen een meerwaarde kunnen bieden voor ons bedrijf en onze klanten.

Ecorys excelleert in zeven werkgebieden:

- Economic growth;
- Social policy;
- Natural resources;
- Regions & Cities;
- Transport & Infrastructure;
- Public sector reform;
- Security & Justice.

Ecorys biedt een duidelijk aanbod aan producten en diensten:

- voorbereiding en formulering van beleid;
- programmamanagement;
- communicatie;
- capaciteitsopbouw (overheden);
- monitoring en evaluatie.

Wij hechten waarde aan onze onafhankelijkheid, onze integriteit en onze partners. Ecorys geeft om het milieu en heeft een actief maatschappelijk verantwoord ondernemingsbeleid, gericht op meerwaarde voor de samenleving en de markt. Ecorys is in het bezit van een ISO14001-certificaat dat wordt ondersteund door al onze medewerkers.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas